

Tic(c)e. MIKESY SÁNDOR a következőket írja: „1067 k.: piscina *Tyccha* (ÁÚO. I, 25). A megye nyugati részén (vö. ORTVAY, Vízir. II, 291). MOÓR ELEMÉR (UJb. VII, 145) az ósláv *tih* 'tranquillus' és a cseh *Tichá*, valamint a kisorosz *Tycha* helynévvel kapcsolja össze. — PAIS DEZSŐ nyomán inkább gondolhatunk a Tisza nevének *Tica* ~ *Tice* ~ *Ticce* változatára: a szaboles-megyei *Kistisza* népi *Tice* nevére” (MNYTK. 53. sz. 28).

Felvetődhet a kérdés: mi köze van a *Tiszá*-nak a *Ticé*-hez? Nyilvánvaló, hogy mindkét elnevezés ősi indoeurópai szóra megy vissza. A X—XIII. században vagy *sz-szel*, vagy *c*-vel ejtették a folyó nevét. A nyelvi magyarázat — szóhasadás — viszonylag egyszerű. Ám van földrajzi magyarázat is: „A Tisza mintegy 7000 évvel ezelőtt egy nagyobb áradás alkalmával Záhony határában kilépett a medréből, és ÉNy-nak fordult Zemplén irányába. Ennek a folyásiránynak az emléke az országhatáron túl fekvő, fejlett kanyarulatokkal (mellette morotvák) rendelkező *Tice*” (BORSI ZOLTÁN, A Bodrogköz kialakulása és felszíne. In: Észak- és Kelet-Magyarországi Évkönyv 1. Földrajzi tanulmányok FRISNYÁK SÁNDOR hatvanadik születésnapja tiszteletére. Miskolc—Nyíregyháza, 1994. 181). A *Tice* forma három megyében fordul elő: Szabolcs, Szatmár és Zemplén.

S z a b o l c s : *Ticce-lápok* (MoFnT. II, Szabolcs-Szatmár megye. Bp., 1981. 202). Pesty (1864): „Van továbbá a község határán egy ódon vár, melynek ugyan már csak föld sánczai vagnak meg; a község határán el vonuló *Ticze* és Járat folyamok által környezve” (Beszterec, Jósza András Múzeum Évkönyve XLII, 232), illetve „Végre Dombrád községét és határát Északról a tiszafolyó, délről a járat, keletről a *ticce* folyók veszik körül...” (uo. 268). Nagy László 1964-ben írt szakdolgozatában az alábbi adatokat hozza Beszterecről: „*Ticce* v. *Tittze*. Másik legfontosabb útja volt a községnek. Dombrádon eredt. Innen kiindulva a két község határfolyója, majd a Földvár alatt Nagyhalásznak tartott s a Kistiszába ömlött. Ma már csak a hatalmas meder és a benne felnövő nád jelzi útját” (BGyTF Magyar Nyelvészeti Tanszék). Jónás Bertalan „Tiszatelek földrajzi nevei” (1967.) című szakdolgozata a következőket adja: „1863-ban átvágta [ki? M. L.] a Tisza éles kanyarját és a keletkezett meder neve Új-Tisza lett. Okmánytárakban a következő adatokban fordul elő (Bánffy, Okl. 132, 134, 136, 138) 1347-ben ... *Tyciae* ... *Tycyae* ... *Thyciae* ... *Thiciae*”. Újabb adatokban *Ticce*, *Ticcere*. Jónás megjegyzi: „KISS LAJOSnál *Ticce-lápok* formájában szerepel. A nép inkább a rövidebb névalakot használja: *Ticce*, *Ticcere*”. KISS LAJOS egyébként a következő adatokat hozza: *Tice* (Beszterec, 38), *Ticce* (Dombrád, 82, Nagyhalász, 245—6) (A régi Rétköz. Bp., 1961).

S z a t m á r : Pesty—Mándy: Panyola: „1247: Panyala helység három része Benedeknek Tumpa fiának a *Ticze* és Zamos vize felső része ... jutott”.

Z e m p l é n : Pesty: Olasziliszka: „*Ticza* ér”. Pálfölde, Rad, Szinyér: „Ezen helységet a' *Ticze* (melly hajdan a' Tiszának egy ága volt) körül veszi 's a' Bodrog folyamnak ki áradásakor a' nevezet *Ticze* leg először is be önti”. Lelesz: „Fekvése felemelkedett dombos helyen szép tágas kaszálókkal — mit a *Ticze* vize övez” Leleszpólyán: „Megemlített még a' *Ticze* tava, melly a' határt különböző, és meredek kanyarulatokban körül foly. Nép monda szerint hajdan a' Tisza

folyó aradás alkalmával erre vette útját”. Kaponya: „...a falu alatt a *Titce* vize folyik”. Kistárkány: „...e’ hely nevezetes arról, hogy itten veszi Kezdetét a’ *Tittze* folyó”. Az adatot hozza az 1870-es évek katonai leírása is (passim) Szinyér, Zétény, Körtvélyes, Rad, Pálfölde, Szentmária, Bóly, Lelesz, Battyán, Bacska és Ágcsernyő alatt (Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltári Füzetek 32. sz. Miskolc, 1990.). A ma is használt változatokat adatozza SZATHMÁRY JÓZSEF Királyhelme (Kral’ovský Chlmec) és környékének helynevei (Magyar Névtani Dolgozatok 76. sz. Bp., 1987.) című könyvében következetesen *Ticce* ejtéssel a következő helységekből: Szolnocska, Pólyán, Lelesz, Szentmária, Pálfölde, Rad, Véke, Bacska, Battyán.

Az adatoknak megfelelően a *Tic(c)e* változatot a *Tisza* név módosulásának kell tartanunk, még akkor is, ha a zempléni helységek ma már meglehetősen távolra vannak az eredeti folyótól.

MIZSER LAJOS